

Конституційне право; муніципальне право

УДК 341

Ставнічук Анастасія Петрівна

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національний авіаційний університет*

Stavniychuk Anastasiia

*PhD in Law, Senior Lecturer of the
Department of International Law and of comparative jurisprudence
National Aviation University
ORCID: 0009-0001-6902-6722*

Савчук Сергій Станіславович

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національний авіаційний університет*

Savchuk Serhiy

*PhD in Law, Associate Professor of the
Department of International Law and of comparative jurisprudence
National Aviation University
ORCID: 0000-0002-1814-0509*

**ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА
ГРОМАДЯНСТВО В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ**

**THE LEGAL MECHANISM OF ENSURING THE RIGHT TO
CITIZENSHIP IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN
INTEGRATION OF UKRAINE**

Анотація. Стаття присвячена аналізу стану імплементації міжнародно-правових, зокрема, європейських норм до законодавства України про громадянство, що складає нормативну основу правового механізму забезпечення права на громадянство. Враховуючи активний процес інтеграції України до європейського співтовариства, у статті окреслено основні проблеми правового регулювання права на громадянство в українському законодавстві. Авторами показано, що чинне законодавство України про громадянство є сформованим. Проте, виклики, що постали перед Україною у сфері національної безпеки та територіальної цілісності, підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС обумовлюють необхідність оновлення існуючих підходів до врегулювання правовідносин у сфері громадянства та міграційних відносин.

Одним з таких питань є питання можливості легалізації множинного громадянства. Чинне законодавство України про громадянство України не передбачає можливості «множинного громадянства» у громадян України й містить застереження щодо недопущення в Україні подвійного громадянства. Проаналізувавши ситуацію, яка виникає сьогодні в питаннях інституту множинного громадянства, автори доводять, що наразі дане питання вельми актуальне, як на міжнародному рівні, так і на національному. Серед основних причин виникнення множинного громадянства називають: територіальні зміни; міграцію населення; відмінності у законодавстві держав щодо порядку набуття та втрати громадянства.

Наразі чинне законодавство України з питань громадянства потребує більш широкої як наукової так і політичної дискусії, вдосконалення і вироблення єдиного підходу щодо розв'язання проблеми множинного громадянства, що дозволить підвищити відповідальність

громадян, які мають множинне громадянство та сприятиме забезпеченню національної безпеки України.

Ключові слова: громадянство, право на громадянство, множинне громадянство, правовий механізм, адаптація, гармонізація законодавства, імплементація правових норм.

Summary. *The article is devoted to the analysis of the state of implementation of international legal, in particular, European norms to the legislation of Ukraine on citizenship, which constitutes the normative basis of the legal mechanism for ensuring the right to citizenship. Taking into account the active process of Ukraine's integration into the European community, the article outlines the main problems of legal regulation of the right to citizenship in Ukrainian legislation. The authors show that the current legislation of Ukraine on citizenship is formed. However, the challenges faced by Ukraine in the field of national security and territorial integrity, the signing of the Association Agreement between Ukraine and the EU necessitate the renewal of existing approaches to the regulation of legal relations in the field of citizenship and migration relations.*

One of these issues is the possibility of legalizing multiple citizenship. The current legislation of Ukraine on the citizenship of Ukraine does not provide for the possibility of "multiple citizenship" for citizens of Ukraine and contains a caveat regarding the prevention of dual citizenship in Ukraine. Having analyzed the situation that arises today in the issues of the institution of multiple citizenship, the authors prove that this issue is currently very relevant, both at the international and national level. Among the main reasons for the emergence of multiple citizenship are: territorial changes; population migration; differences in state legislation regarding the procedure for acquiring and losing citizenship.

Currently, the current legislation of Ukraine on citizenship issues requires a broader both scientific and political discussion, improvement and development of a unified approach to solving the problem of multiple citizenship, which will allow increasing the responsibility of citizens who have multiple citizenships and contribute to ensuring the national security of Ukraine.

Key words: *citizenship, right to citizenship, multiple citizenship, legal mechanism, adaptation, harmonization of legislation, implementation of legal norms.*

Постановка проблеми. Загальною Декларацією прав людини право на громадянство було віднесене до одного з основних прав людини (стаття 15). Його зміст полягає в тому, що повним комплексом прав людина може володіти сьогодні лише за наявності громадянства. Право на громадянство має фундаментальне значення для людини, оскільки воно визначає її політичний та соціальний статус, матеріальне та духовне благополуччя. Право на громадянство розширює суверенітет держави й особливо її здатність здійснювати державні гарантії захисту прав і законних інтересів людини як всередині країни, так й за кордоном. Основою права на громадянство є суспільне відношення особи і держави, і, будучи правовим виразом цього відношення, громадянство забезпечує чіткі, стабільні відносини між державою і особою. Від того, як будуть урегульовані питання громадянства, залежить стан і стабільність держави. З'ясування юридичної природи громадянства допомагає досягнути юридичну природу самої держави. Саме розуміння громадянства, а також регулювання його окремих питань, тісно пов'язані з місцем та роллю людини в державі, відображаючи існуючий рівень розвитку суспільних відносин.

Необхідно зазначити, що потреба у розумінні та цілісному усвідомленні правових стандартів та цінностей Європейського Союзу (далі – ЄС) зумовлена викликами, що постали перед Україною на шляху

євроінтеграційного вектору розвитку після подій 2014 року, коли наша країна обрала європейський шлях розвитку, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС від 27 червня 2014 року. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року в Україну росії стало одним з основних чинників, що суттєво вплинули на стан забезпечення національної безпеки країни та свідченням нагальної потреби впровадження європейських стандартів у всі сфери суспільного життя, зокрема, й у сферу забезпечення права на громадянство. З урахуванням прагнення України до набуття повноцінного членства у ЄС за основу мають бути взяті європейські стандарти, у тому числі, й у питанні громадянства (тим більше після підписання та ратифікації у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, коли відносини сторін почали розбудовуватися у якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції. Виходячи з цього, дослідження правового механізму забезпечення права на громадянство в умовах європейської інтеграції України є сьогодні однією з нагальних проблем, яка потребує наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика громадянства України як правового інституту є багатоаспектною, що зумовлює необхідність вивчення та узагальнення праць вітчизняних і зарубіжних. В українській правовій науці дослідження питань громадянства знайшли відображення у працях Альбертіні Л.М. [1], Гуралю П.Ф. [2], Колодія А.М. [3], Копиленка О.Л. [4; 5], Погорілка В.Ф. [6], Лотюк О.С. [7; 8], Тодики Ю.М. [9], Фрицького О.Ф. [10] та ін. Окремі питання права на громадянство досліджувалися у роботах Альбертіні Л.М. «Правове регулювання громадянства в європейських державах» [1], Бедрій Р.Б. «Громадянство України: конституційно-правові основи» [11], Великоречаніна П.О. «Множинне громадянство: конституційно-правове дослідження» [12], Калабухова А.В. «Інститут громадянства Європейського Союзу» [13], Суржинського М.І. «Громадянство України як

конституційно-правовий інститут» [14], Шкумбатюк К.Л. «Державна політика України у сфері громадянства в контексті європейської інтеграції» [15] та ін. Однак, дотепер існує низка проблем, що пов'язані з правовим регулюванням забезпечення права на громадянство, зокрема, в умовах євроінтеграційних процесів України, що потребує поглибленого наукового дослідження та вирішення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): метою даної публікації є дослідження правового механізму забезпечення права на громадянство в умовах європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, конституція будь-якої країни світу є основою її функціонування та розвитку, оскільки положення цього нормативно-правового акту закріплюють основні, непохитні принципи існування держави та діяльності органів влади, її приписи також регулюють ключові відносини, що виникають у системі державної влади та у зв'язку із забезпеченням безперешкодної реалізації та захисту основних прав і свобод людини і громадянина. Конституція України не є винятком. Зміни, внесені до Основного Закону України Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» від 07 лютого 2019 року до абзацу п'ятого преамбули, закріпили на найвищому законодавчому рівні фундаментальні засади сучасного життя і боротьби за незалежність суверенної Української держави - «підключись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [16]. На нашу думку, закріплення в Конституції України такої категорії як «європейська ідентичність» стало надважливим кроком, оскільки інтеграція нашої держави до ЄС є пріоритетним напрямом внутрішньої і зовнішньої

політики. Однією з пріоритетних умов набуття Україною членства в Європейській спільноті є належний рівень захисту прав і свобод людини, що у свою чергу є основним чинником, який впливає на формування правового механізму регулювання та забезпечення права на громадянство й вимагає адаптації та гармонізації чинного законодавства України з європейськими стандартами.

Інститут громадянства знаходиться в постійному розвитку і русі. Своєчасне реагування законодавця на зміну відповідних суспільних відносин є однією із передумов успішного функціонування держави.

Єдиного, загальновизнаного визначення поняття громадянства, яке б достатньо повно відбивало його суть і зміст і діяло в рівній мірі як для внутрішньодержавного, так і міжнародного права, не існує сьогодні ні у вітчизняній, ні в іноземній науці. Складність визначення поняття громадянства зумовлена багатьма чинниками, насамперед: природою громадянства, його змістом і функціями, природою суспільства як явища, що розвивається саме по собі, об'єктивним процесом розвитку і зміни суспільних відносин, а також існуванням усієї складності суспільних відносин.

Необхідно зазначити, що з метою гармонізації чинного законодавства України про громадянство з європейськими та міжнародними стандартами захисту прав людини, Українською державою ратифіковано цілу низку міжнародних угод, спрямованих на захист прав і свобод людини, а саме: Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод 1950 року [17], Конвенцію про статус біженців і Протокол щодо статусу біженців 1951 року [18], у 2006 році ратифіковано Європейську конвенцію про громадянство, яка визначає принципи та правила, яких держави-учасниці зобов'язуються дотримуватися в питаннях громадянства фізичних осіб, та закладає правову базу для співробітництва між державами із цих питань [19].

Заснована на принципах Конвенції 1961 року, Європейська конвенція 1997 року забезпечує всебічне правове регулювання питань, які стосуються громадянства [20]. Україна підписала Європейську конвенцію про громадянство 01 липня 2003 року. За час, що минув із моменту підписання, національне законодавство про громадянство узгоджене з нормами Конвенції. Зокрема, протягом останніх років з метою законодавчого вдосконалення механізму набуття та припинення громадянства України до Закону України «Про громадянство» вносилися зміни, зокрема, щодо його припинення в разі добровільного набуття громадянином України громадянства іншої держави та запобігання випадкам подвійного громадянства для осіб, які набувають громадянство України. Це питання на сьогоднішній день є надзвичайно актуальним у контексті забезпечення права на громадянство. Приєднання України до Конвенції сприяє розвитку правових принципів, які стосуються громадянства, та їх запровадженню в національному законодавстві України.

Європейською конвенцією про громадянство від 6 листопада 1997 року встановлено, що кожна держава може самостійно вирішувати, які наслідки матиме в її внутрішньодержавному праві факт набуття її громадянином іншого громадянства або його приналежності до іншого громадянства. Відповідно до статті 15 Конвенції, її положення не обмежують право кожної держави у своєму внутрішньодержавному праві визначати: а) зберігають чи втрачають громадянство її громадяни, які набувають або мають громадянство іншої держави; б) чи пов'язане набуття або збереження її громадянства з відмовою від іншого громадянства або з його втратою [21]. Положеннями статті 14 Конвенції визначено, що держава-учасниця дозволяє: «а) дітям, які автоматично набули різних громадянств від народження, зберігати ці громадянства; б) своїм

громадянам мати інше громадянство, якщо це інше громадянство автоматично набувається у зв'язку зі вступом у шлюб» [21].

Таким чином, Конвенція у пункті «а» статті 15 надає державам-учасницям право самим визначати припустимість множинного громадянства. Водночас національні законодавства, що забороняють подвійне громадянство, також повною мірою відповідають нормам європейського права.

Виходячи з того, що позиції європейських країн з проблеми множинного громадянства не співпадають, Європейська конвенція про громадянство зафіксувала певний дуалізм: вона не створює перепон для подвійного громадянства і, в той же час, не вимагає від держав визнання подвійного (множинного) громадянства як загального принципу. Європейською конвенцією про громадянство також встановлено, що кожна держава може вільно вирішувати, які наслідки має в її внутрішньодержавному праві факт набуття її громадянином іншого громадянства або його належності до іншого громадянства.

Українське законодавство не визнає множинного громадянства. Статтею 4 Конституції України закріплено, що в Україні існує єдине громадянство. Пунктом 1 статті 2 Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 року встановлено, що законодавство України про громадянство ґрунтується на принципі єдиного громадянства - громадянства держави Україна, що виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України. Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України [22].

Саме з необхідності збереження єдності народу, принцип єдиного громадянства був закріплений в Основному Законі України. Україна постійно впроваджувала політику уникнення подвійного громадянства та зменшення проявів колізій, які виникають в результаті множинного громадянства. Проведений нами аналіз конституційно-правового регулювання інституту громадянства України показав, що чинне законодавство України в цілому відповідає міжнародним стандартам. Проте, як у міжнародній, так й у національній практиці функціонування інституту громадянства існує одна спільна проблема - проблема множинного громадянства.

Визнання Конституцією єдиного громадянства в Україні є одним із нових суттєвих принципів, необхідних для створення суверенної Української держави, яка будується на демократичних і правових засадах. Це конституційне положення покликане забезпечити єдиний правовий статус для всіх громадян України. З моменту прийняття Конституції встановлення принципу єдиного громадянства в Україні забезпечило однаковий правовий зв'язок кожного громадянина з державою, розуміння кожним своєї належності до України. Таким чином Конституцією ліквідовано підґрунтя політичних і юридичних колізій, які існують у державах, де конституціями визначається інститут подвійного громадянства. Цей інститут породжує суперечності, законодавчі неузгодження внаслідок різного обсягу прав і свобод, якими особи з подвійним громадянством можуть реально користуватися за місцем проживання і на які вони мають право відповідно до порядку, що діє на їх етнічній батьківщині, громадянами якої вони також визнаються. Внаслідок цього у практиці міждержавних відносин склалася тенденція уникати застосування інституту подвійного громадянства, користуватися ним тільки на основі двосторонніх угод.

Єдине громадянство в Україні є необхідною умовою безпеки, політичної і соціальної стабільності в країні, воно зменшує імовірність появи міжетнічної конфронтації. Встановивши принцип єдиного громадянства, Конституція вносить цим упорядкованість і урегульованість у суспільні процеси, що дає можливість координувати й узгоджувати інтереси різних соціальних груп і політичних сил, підводити правову основу під складну систему суспільних відносин.

Проте маємо вказати на те, що на початку XXI тисячоліття українське законодавство та політика щодо громадянства пройшли процес європеїзації, що найчіткіше продемонстровано в Законі України «Про громадянство України» 2001 року та наступних змінах і доповненнях до нього, які ґрунтувалися на таких міжнародних документах, як Європейська конвенція про громадянство 1997 року.

Україна не залишається осторонь процесів щодо правового регулювання питання множинного громадянства. Певна лібералізація підходів до множинного громадянства на міжнародному рівні, зокрема, в Європейській конвенції про громадянство, знайшла відображення і в українському законодавстві про громадянство. В нинішніх умовах особливо важливим є те, що з позицій забезпечення національної безпеки найбільш принциповим є питання наявності громадянства інших держав у осіб, які здійснюють виконання функцій з управління державою.

Саме те, що Україна підписала Європейську конвенцію про громадянство 1997 року 01 липня 2003 року та ратифікувала її 12 грудня 2006 року є свідченням процесу європеїзації режиму громадянства України. Проте варто зазначити, що Європейська конвенція була ратифікована із застереженням до пункту 2 статті 8 Конвенції, це зумовлено тим, що Закон «Про громадянство України» передбачає – «...громадянин України, який відповідно до чинного законодавства України є таким, що постійно проживає за кордоном, може вийти із

громадянства України за його клопотанням» (пункт 1 частини 1 статті 18) [6]. Таке застереження відповідає пункту 2 статті 8 «Втрата громадянства за ініціативою особи» Конвенції, в якому передбачається, що держава-учасник може передбачити у своєму внутрішньому законодавстві, що відмовлятися від громадянства можуть лише громадяни, які постійно проживають за кордоном. Оскільки питання виїзду громадян України за кордон не є предметом регулювання Закону України «Про громадянство України», визначення громадян України такими, що постійно проживають за кордоном, регулюється Законом України «Про порядок виїзду з України й в'їзду в Україну громадян України» та нормативно-правовими актами, виданими на виконання цього Закону.

Отже, приєднання до Європейської конвенції про громадянство 1997 року відповідає національним інтересам України, оскільки демонструє, що Україна визнає і поважає норми і принципи європейського права, підтверджує її прагнення співпрацювати в межах Ради Європи і сприяє її інтеграції до європейської спільноти. Водночас приєднання до Конвенції сприяє розширенню договірно-правової бази з питань громадянства у відносинах з державами-членами Ради Європи й іншими державами-учасницями.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що чинне законодавство України про громадянство є сформованим. Питання громадянства в Україні регулюється нормами Конституції України, Законом України «Про громадянство України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» та іншими нормативно-правовими актами. Проте, виклики, що постали перед Україною у сфері національної безпеки та територіальної цілісності, підписання Угоди про

Асоціацію між Україною та ЄС обумовлюють необхідність оновлення існуючих підходів до врегулювання правовідносин у сфері громадянства та міграційних відносин.

Одним з таких питань було й залишається питання можливості легалізації множинного громадянства. Чинне законодавство України про громадянство України не передбачає можливості «множинного громадянства» (цей термін вживається в Європейській конвенції про громадянство) у громадян України й містить застереження щодо недопущення в Україні подвійного громадянства. Проаналізувавши ситуацію, яка виникає сьогодні в питаннях інституту множинного громадянства, можна зробити висновок, що наразі дане питання вельми актуальне, як на міжнародному рівні, так і на національному. Серед основних причин виникнення множинного громадянства називають: територіальні зміни; міграцію населення; відмінності у законодавстві держав щодо порядку набуття та втрати громадянства. Загалом, причини існування та поширення інституту множинного громадянства можна умовно поділити на дві групи: по-перше, об'єктивні - такі, що не залежать від волі особи, яка стає поліпатридом; по-друге, суб'єктивні – зумовлені бажанням особи набути громадянства кількох держав.

Наразі чинне законодавство України з питань громадянства потребує більш широкої як наукової так і політичної дискусії, вдосконалення і вироблення єдиного підходу щодо розв'язання проблеми множинного громадянства, що дозволить підвищити відповідальність громадян, які мають множинне громадянство та сприятиме забезпеченню національної безпеки України. Вважаємо, що одним з ефективних засобів вирішення досліджуваної проблеми має стати використання досвіду зарубіжних країн, зокрема, європейських, адаптуючи його до українських реалій.

Література

1. Альбертіні Л.М. Правове регулювання громадянства в європейських державах (порівняльний аналіз): дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 1998. 214 с.
2. Гураль П. Ф. Інститут конституційно-правового статусу особи у зарубіжних країнах. Частина 1: Громадянство у зарубіжних країнах: навчально-методичні матеріали. Львів: Львівський юридичний інститут МВС України. 2005. 96 с.
3. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підручник / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 350 с.
4. Копиленко О. Проблеми подвійного громадянства в законодавстві України. Юридичний вісник України. 1999. № 4. С. 28-31.
5. Копиленко О. Щодо закону про громадянство України. Право України. 2001. № 10. С. 85-88.
6. Погорілко В. Ф. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2006-2008. Т. 1. 2006. 544 с.
7. Лотюк О.С. Теоретичні основи інституту громадянства України: автореф. дис. ... канд. юрид.наук: 12.00.02. Київ, 1998. 18 с.
8. Лотюк О.С. Принципи громадянства України відповідно до Конституції України. Право України. 1998. № 7. С. 9-11.
9. Тодика Ю.М. Громадянство України: конституційно-правовий аспект: Навчальний посібник. Х.: Факт, 2002. 254 с.
10. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 536 с.
11. Бедрій Р.Б. Громадянство України: конституційно-правові основи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: 12.00.02. Київ.

2005. 16 с.
12. Великоречанін П. О. Множинне громадянство: конституційно-правове дослідження: дис.канд. юрид.наук: 12.00.02 - конституційне право; муніципальне право. Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса: [б. в.], 2015. 17 с.
  13. Кулабухова А. В. Інститут громадянства Європейського Союзу: дис. канд. юр. Наук. Харків, 2016. 213 с.
  14. Суржинський М. І. Громадянство України як конституційно-правовий інститут: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 - конституційне право. Київ: Б. в., 2009. 20 с.
  15. Шкумбатюк К. Л. Державна політика України у сфері громадянства в контексті європейської інтеграції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 25.00.01 - теорія та історія державного управління. Львів, 2004. 17 с.
  16. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.08.2023)
  17. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.
  18. Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців 1951 р.: Закон України від 10 січня 2002 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 17. Ст. 118.
  19. Про ратифікацію Європейської конвенції про громадянство: Закон України від 20 вересня 2006 р. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 45. Ст. 437.
  20. Про приєднання України до Конвенції про скорочення безгромадянства від 1961 р.: Закон України від 11 січня 2013 р.

Відомості Верховної Ради України. 2014. № 10. Ст. 100.

21. Європейська конвенція про громадянство від 6 листопада 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 13. С. 359.
22. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023)

References

1. Albertini L.M. Pravove rehuliuвання hromadianstva v yevropeiskyykh derzhavakh (porivnialnyi analiz): dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.02. K., 1998. 214 s.
2. Hural P. F. Instytut konstytutsiino-pravovoho statusu osoby u zarubizhnykh krainakh. Chastyna 1: Hromadianstvo u zarubizhnykh krainakh: navchalno-metodychni materialy. Lviv: Lvivskiy yurydychniy instytut MVS Ukrainy. 2005. 96 s.
3. Kolodii A. M. Prava, svobody ta oboviazky liudyny i hromadianyna v Ukraini: pidruchnyk / A. M. Kolodii, A. Yu. Oliinyk. K.: Vseukrainska asotsiatsiia vydavtsiv «Pravova yednist», 2008. 350 s.
4. Kopylenko O. Problemy podviinoho hromadianstva v zakonodavstvi Ukrainy. Yurydychniy visnyk Ukrainy. 1999. № 4. S. 28-31.
5. Kopylenko O. Shchodo zakonu pro hromadianstvo Ukrainy. Pravo Ukrainy. 2001. № 10. S. 85-88.
6. Pohorilko V. F. Konstytutsiine pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: pidruchnyk: u 2 t. / V. F. Pohorilko, V. L. Fedorenko ; za zah. red. V. F. Pohorilka. K.: TOV «Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2006-2008. T. 1. 2006. 544 s.
7. Lotiuk O.S. Teoretychni osnovy instytutu hromadianstva Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. yuryd.nauk: 12.00.02. Kyiv, 1998. 18 s.
8. Lotiuk O.S. Pryntsypy hromadianstva Ukrainy vidpovidno do Konstytutsii

- Ukrainy. Pravo Ukrainy. 1998. № 7. С. 9-11.
9. Todyka Yu.M. Hromadianstvo Ukrainy: konstytutsiino-pravovyi aspekt: Navchalnyi posibnyk. Kh.: Fakt, 2002. 254 s.
  10. Frytskyi O. F. Konstytutsiine pravo Ukrainy: pidruchnyk. K.: Yurinkom Inter, 2003. 536 s.
  11. Bedrii R.B. Hromadianstvo Ukrainy: konstytutsiino-pravovi osnovy: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yur. nauk: 12.00.02. Kyiv. 2005. 16 s.
  12. Velykorechanin P. O. Mnozhynne hromadianstvo: konstytutsiino-pravove doslidzhennia: dys.kand. yuryd.nauk: 12.00.02 - konstytutsiine pravo; munitsypalne pravo. Nats. un-t «Odes. yuryd. akad.». Odesa: [b. v.], 2015. 17 s.
  13. Kulabukhova A. V. Instytut hromadianstva Yevropeiskoho Soiuzu: dys. kand. yur. Nauk. Kharkiv, 2016. 213 s.
  14. Surzhynskyi M. I. Hromadianstvo Ukrainy yak konstytutsiino-pravovyi instytut: avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.02 - konstytutsiine pravo. Kyiv: B. v., 2009. 20 s.
  15. Shkumbatiuk K. L. Derzhavna polityka Ukrainy u sferi hromadianstva v konteksti yevropeiskoi intehratsii: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 25.00.01 - teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia. Lviv, 2004. 17 s.
  16. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (date of access: 28.08.2023)
  17. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 r., Pershoho protokolu ta protokoliv 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii: Zakon Ukrainy vid 17 lypnia 1997 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1997. № 40. St. 263.
  18. Pro pryiednannia Ukrainy do Konventsii pro status bizhentsiv ta Protokolu

- shchodo statusu bizhentsiv 1951 r.: Zakon Ukrainy vid 10 sichnia 2002 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2002. № 17. St. 118.
19. Pro ratyfikatsiiu Yevropeiskoi konventsii pro hromadianstvo: Zakon Ukrainy vid 20 veresnia 2006 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2006. № 45. St. 437.
20. Pro pryiednannia Ukrainy do Konventsii pro skorochennia bezghromadiansva vid 1961 r.: Zakon Ukrainy vid 11 sichnia 2013 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2014. № 10. St. 100.
21. Ievropeiska konventsiiia pro hromadianstvo vid 6 lystopada 1997 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2008. № 13. S. 359.
22. Pro hromadianstvo Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18 sichnia 2001 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (date of access: 20.08.2023)